

«8D05101 – Биология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған
Тленшиева Аршын Муратқызы «Балық шаруашылығы су қоймаларының ластану жағдайындағы ак амур *Stenopharyngodon Idella*
***Valenciennes* морфогенезін зерттеу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми**

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ШҚІРІ

Р/н №	Өлшем шарттар	Өлшем шарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	1)Диссертациялық жұмыс ҚР ЖБҒМ ҒК АР14869740 «Іле өзені мен Қапшағай суқоймасының суы мен су шөгінділеріне биотестілеу және зерттелетін экожүйелердің биоөртүрлілігі үшін экологиялық қауіпті болжау» (2022-2024 жж) жобасы аясында орындалған. 2) Диссертациялық жұмыс басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалмаған. 3)Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына «биология және экология» сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	А.Муратқызының диссертациялық жұмысы ғылымға, атап айтқанда, ак амурдың морфогенезін зерттеу тек балық шаруашылығы үшін ғана емес, жалпы экология мен қоршаған ортаны қорғау үшін де маңызды

		ғылыми сала болып табылады Диссертациялық жұмыста ұсынылған нәтижелер экология, балық шаруашылығы, ғылыми зерттеулер, азық-түлік қауіпсіздігі және су ресурстарын басқару салаларында пайдалану мүмкіндігін бағалауға мүмкіндік береді. Докторант орындаған жұмыс дербес зерттеу болып табылады. Диссертацияда келтірілген сандық және тәжірибелік барлық мәліметтері автор өз бетімен алған. Тәжірибе барысында алынған нәтижелер импакт факторы жоғары журналдарда, конференциялар мен отандық журналдарда жарияланған.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген. 4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.
		Қазіргі таңда балық шаруашылығында манызды, кәсіптік балықтарды сақтау өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Зерттеу тақырыбы бойынша әдеби шолу ізденушінің осы бағытта зерттеліп жатқан жұмыстарды және диссертация тақырыбы бойынша мәселелердің жағдайы бойынша жақсы білетіндігі байқалады. Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды.

	4.3. Максаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді. 4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Диссертация тақырыбына қойған максаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мен тұжырымдары өз ара толықтай байланысқан. Барлық тараулары тақырып бойынша жүйелі түрде логикалық түрде байланысқан, қойылған міндеттері мен максаты толығымен орындалған.
	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидағтар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Белгілі әрі жеткілікті деңгейде зерттелмеген мәселелерге сыни талдау арқылы автор диссертациялық жұмысында қойылған максаты мен міндеттерін және зерттеу нәтижелерін көрсететін өз қағидағтарын ұсынған және тәжірибе жүзінде дәлелдеген.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі 5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Докторант ұсынған ғылыми нәтижелер мен қорытындыларды толығымен жаңа сипатта деп атауға болады. Кешенді жұмыста физика-химиялық талдау, токсикологиялық, эмбриологиялық, молекулалық-генетикалық, биохимиялық, гистологиялық және

			морфометриялық секілді жоғары ақпараттық әдістерді қолданылып суқоймалардың сулары зерттелген. Және де ақ амур дернаесілдерінің морфогенезі және ересектерінің жағдайын зерттеген.
	5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Қорғауға ұсынылған диссертацияның нәтижелері толығымен жаңа, нәтижелер ғылыми журналдарда жарияланған мақалалармен расталады.	Қорғауға ұсынылған диссертацияның нәтижелері толығымен жаңа, нәтижелер ғылыми журналдарда жарияланған мақалалармен расталады.
	1) толығымен жаңа;		
	2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);		
	3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).		
	5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Техникалық, әдістемелік және басқару шешімдері негізделген.	
	1) толығымен жаңа;		
	2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);		
	3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).		
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Диссертацияда келтірілген тұжырымдар ғылыми негізделген.	
	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (квалитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша дәлелдік бағыттары үшін).		
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	7.1. Қорғалған негізгі қағидалар диссертацияда ұсынылған нәтижелермен расталады.	
	7.1 Ереже дәлелденді ме?	7.2. Зерттеу барысында алынған барлық заңдылықтар мен белгілер заманауи ғылыми әдістер мен деректерге негізделген.	
	1) дәлелденді;		
	2) шамамен дәлелденді;		
	3) шамамен дәлелденбеді;		
	4) дәлелденбеді;		

		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	7.3. Қорғауға жататын принциптер ішінара жаңа. 7.4. Қолдану деңгейі кең. 7.5. Диссертациялар бойынша 8 ғылыми мақала жарияланған, оның ішінде 2 мақала Web of Science және Scopus деректер қорына енетін жоғары деңгейдегі ғылыми журналдарда; 4 мақала ҚР ҒЖБМ Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған отандық мерзімді журналдарда; 2 тезис халықаралық конференция материалдарында жарияланған.
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) ия; 2) жоқ.	Диссертациялық жұмыста қолданылған әдістер мен әдістемелік тәсілдер толығымен сипатталған. Әртүрлі деректер көздеріне жан-жақты шолу жасалған.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	2) жоқ.	

		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістерінің пайдалана отырып алынған:	Диссертациялық жұмыстың нәтижелері ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен компьютерлік технологияларды қолдана отырып алынған. Алынған статистикалық талдау ANNOVA бір факторлы дисперсиондық анализ арқылы талданып, графиктер GraphRad 8.0 бағдарламалық жүйесімен орындалған.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша дауылау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Диссертациялық жұмыстағы теориялық қорытындылар, модельдер анықталған, өзара байланыстар және заңдылықтар өзіндік зерттеулермен дәлелденген және ғылыми жарияланымдары бар болуымен расталады.
		1) ия;	
9		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Ізденуші пайдаланылған маңызды мәлімдемелер өзекті және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Диссертациялық жұмыста 227 дереккөз пайдаланған. Барлық әдеби дереккөз ғылыми өзекті материалдарды қамтиды және диссертация тақырыбына әдеби шолу жасауға жеткілікті.
	Практикалық құндылық кандидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Диссертацияның теориялық маңызы бар. Осыған дейінгі зерттеу жұмыстарында мұндай мәліметтер келтірілмеген.
		1) бар;	
		2) жоқ.	

		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ. 9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Тленшиева А.М. диссертациялық жұмысында келтірілген зерттеу жұмысының нәтижелері балық шауашылығында пайдалану мүмкіндігіне ие. Алынған нәтижелер балық шаруашылығы бойынша және де биоалантүрлілікті сақтау бойынша зерттеулерде үлкен септігін тигізеді. Диссертациялық жұмыста алынған нәтижелер мен практикалық ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Диссертациялық жұмыс қазақша ғылыми-техникалық тілінде, түсінікті стильде жазылған және талаптарға сай ресімделген.
11.	Диссертацияға ескертулер		Зерттеуге қолданылған әдістемелерді сипаттауда кейбір параметрлер мен өлшеу деректерінің атауын толық жазу қажет.
12.	Докторант макалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация макалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр макаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Аршын Муратқызының «Балық шаруашылығы су қоймаларының ластану жағдайындағы ак амур <i>Stenopharyngodon Idella Valenciennes</i> морфогенезін зерттеу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы жақсы деңгейде орындалып аяқталған және өзінің ғылыми сипатына ие.

			Диссертациялық жұмыс мазмұны мен рәсімделуі бойынша, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің (ҒЖБМ ҒЖБССҚК) қоятын талаптарына сәйкес келеді және алынған нәтижелер халықаралық журналдарда жарияланған.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		Тленшиева Аршын Муратқызын «8D05101 – Биология» мамандығы бойынша философия докторы ғылыми (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеуге болады.

Ресми рецензенті:

«Қазақ Ұлттық аграрлық зерттеу университеті»
 КеАҚ, ветеринарлық санитария
 кафедрасы ветеринария ғылымдарының докторы,
 профессор

Сарсембаева Н. Б.

Сарсембаева Н. Б.

